

พระพุทธศาสนากับการสร้างความปลอดภัยในชาติ*
BUDDHISM AND CONSTRUCTION OF RECONCILIATION
IN NATIONAL STATE

กรุณา มธุลาปรังสรรค์

Karuna Mathulapransan

ทองใบ อีรณันทางกูร

Thongbai Dhiranandankura

สำรวม อีรณันทางกูร

Samruam Dhiranandankura

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University Sirindhornrajavidyalaya Campus, Thailand

E-mail: mathulapransan@gmail.com

บทคัดย่อ

ความปลอดภัย คือ กระบวนการแห่งการดำรงไว้ หรือการรื้อฟื้นซึ่งความสัมพันธ์อันมิตรระหว่างคู่ปรปักษ์ในเหตุการณ์ความพิพาทหรือความขัดแย้งกัน อันก่อให้เกิดความทำลายล้างและความพินาศในชาตินั้น จะต้องแก้ไขด้วยการการสร้างมิตรไมตรี ความสามัคคี ความประสานไมตรีและสันติภาพให้บังเกิดขึ้น เรื่องของความพิพาทและความขัดแย้งกันเคยมีมาในสังคมต่าง ๆ และก็เคยมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลเหมือนกันซึ่งพระพุทธเจ้าได้เคยทรงมีประสบการณ์เข้าไปเกี่ยวข้องโดยตรงในการแก้ไขความขัดแย้ง ทั้งนี้โดยพระองค์ได้ตระหนักถึงว่าจิตใจคือสิ่งที่ความรุนแรงได้เริ่มเกิดขึ้นก่อนและจึงจะต้องเป็นสิ่งที่ต้องถูกเปลี่ยนแปลงเป็นอันดับแรก หลักปฏิบัติที่พระองค์นำมาใช้เพื่อให้เกิดความปลอดภัยเกี่ยวกับความพิพาทและความขัดแย้งในหมู่สงฆ์ ได้แก่ อธิกรณสมณะ นอกจากนั้นแล้วก็ต้องมีการสร้างองค์ประกอบสำคัญเพื่อการปรองดองที่มีประสิทธิภาพ เช่น ให้มีการยอมรับในการกระทำผิดของบุคคลทำการแก้ไขและใช้ความระมัดระวังในอนาคตที่จะป้องกันมิให้กระทำความผิดอีกครั้ง ตลอดจนมีการดำเนินการตามกระบวนการที่ปราศจากอคติ 4 และเป็นไปตามหลักการสังคหวัตถุ 4 คำสอนของพระพุทธเจ้าจึงมีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้เพื่อแก้ไขความขัดแย้งในชาติในปัจจุบันได้และผู้ที่เคยนำมาใช้อาจได้ผลในอดีต ตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าตามที่ปรากฏในที่ต่าง ๆ ในพระไตรปิฎก ที่พระพุทธเจ้าในฐานะที่ทรงเป็นผู้นำทางศาสนาได้ทรงแสดงบทบาทของนักปฏิรูปทางสังคมด้วยการตรัสคำสอนต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความปลอดภัยนี้อาไวเป็นจำนวนมาก

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา, ความปลอดภัย, ชาติ

* Received 25 February 2020; Revised 20 March 2020; Accepted 9 April 2020

Abstract

Reconciliation is the process of sustaining or restoring friendly relations between adversaries in the event of a dispute or conflict, which caused destruction and destruction in that nation. It must be solved by creating friendship, unity, harmony, and peace. Disputes and conflicts existed in different societies and have existed since the Buddha's time when the Buddha experienced direct involvement in resolving disputes. His Highness realized that the mind was where violence first began and had to be transformed first. The practice that His Highness adopted to bring about reconciliation concerning disputes and conflicts among the Sangha is the Supreme Sangha. The wrongdoing of a person Make corrections and take precautions in the future to prevent another offense and the implementation of the process without Akkati 4. By the Sangahavattā 4 principles, the teachings of the Buddha are suitable for resolving conflicts in the current nation. Those who have used them without having worked in the past, according to the teachings of the Buddha they appear in various places in the Tripitaka where the Buddha, as a religious leader, played the role of a social reformer by uttering many teachings about reconciliation.

Keywords: Buddhism, Reconciliation, National State

บทนำ

ความปรองดอง (Reconciliation) คือ กระบวนการแห่งการดำรงไว้ หรือการรื้อฟื้นซึ่งความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างคู่ปรปักษ์ในเหตุการณ์ของความพิพาทหรือความขัดแย้งกัน ความพิพาทและความขัดแย้งกันเป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ในสังคมมนุษย์ในทุกยุคทุกสมัยและเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความก้าวหน้าและการพัฒนาพอ ๆ กับที่เป็นต่อก่อให้เกิดความทำลายล้างและความพินาศ เมื่อได้ตระหนักถึงความพิพาทและความขัดแย้งว่าเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เช่นนี้ ก็จึงมีความรู้สึกถึงความจำเป็นที่จะต้องพยายามให้ทั้งความพิพาทและความขัดแย้งมีความลดน้อยลงไปหากว่าเรายังไม่สามารถจัดให้ทั้งสองอย่างหมดสิ้นไปได้ อุดมคติที่จะให้บรรลุถึงสิ่งอื่นแทนความพิพาทและความขัดแย้ง ก็คือความมีไมตรี ความสามัคคีและสันติภาพ พระพุทธเจ้าในฐานะที่ทรงเป็นผู้นำทางศาสนาที่สำคัญซึ่งทรงแสดงบทบาทของนักปฏิรูปทางสังคมอย่างแท้จริงจึงทรงได้ตรัสถึงความปรองดองนี้เอาไว้เป็นจำนวนมาก

มิตรไมตรี, สามัคคี, ความประสานไมตรี และ สันติภาพ

ความสามัคคี (unity) ที่พระพุทธเจ้าทรงรับรู้ก็คือการที่คู่ปรปักษ์กันสามารถอยู่ร่วมกันโดยปราศจาก อคติ ในระดับมหัพภาคนั้น พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสไว้ในวาสุเดทสูตร ว่า มนุษย์มีความแตกต่างจากต้นไม้ใบหญ้า (ดินชาติและรูกษชาติ) แมลงและสัตว์ต่าง ๆ เพราะต้นไม้ใบหญ้าและสัตว์อื่น ๆ มีหลากหลายชนิดหรือหลายสปีชีส์ แต่สำหรับมนุษย์มีเพียงชนิดหนึ่งเดียวหรือเพียงสปีชีส์เดียวเท่านั้น การจัดอันดับหรือการมีอคติเกี่ยวกับมนุษย์โดยอ้างชาติกำเนิดเป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธว่าไม่สามารถยอมรับได้ หากว่าจะมีการจัดอันดับกันจริง ๆ บรรทัดฐานเดียวที่จะนำมาวัดก็คือการกระทำและการประพฤติเท่านั้น “...บุคคลจะชื่อว่าเป็นคนชั่ว เพราะชาติก็หาไม่ จะชื่อว่าเป็นพราหมณ์เพราะชาติก็หาไม่ ที่แท้ ชื่อว่าเป็นคนชั่วเพราะกรรม ชื่อว่าเป็นพราหมณ์เพราะกรรม เป็นขาวนาเพราะกรรม เป็นคิลปินเพราะกรรม เป็นพ่อค้าเพราะกรรม เป็นคนรับใช้เพราะกรรม แม้เป็นโจรก็เพราะกรรม แม้เป็นทหารก็เพราะกรรม เป็นบุโรหิตเพราะกรรม แม้เป็นพระราชาก็เพราะกรรม...”พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงถึงความผูกพันอย่างลึกซึ้งต่อความเป็นหนึ่งเดียวของมวลมนุษย์โดยได้ทรงเปิดประตูของสงฆ์ออกให้แก่คนทุกชั้นวรรณะของสังคมอินเดียในสมัยนั้น การอยู่ร่วมกับคนที่นิยมความรุนแรง คนที่มีความเกลียดกัน และคนที่มีความโง่เขลามิได้มีถูกกระทบโดยคุณสมบัติที่ตำราของบุคคลเหล่านั้น เป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศไว้ ดังที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้พระธรรมบทที่ 197-199 ว่า “ในหมู่มนุษย์ที่จองเวรกัน พวกเราไม่จองเวรใคร เป็นอยู่สบายดีหนอ เมื่อหมู่มนุษย์จองเวรกัน พวกเราอยู่อย่างผู้ไม่จองเวรใคร” “ในหมู่มนุษย์ที่เจ็บป่วย พวกเราอยู่อย่างไม่เจ็บป่วย เป็นอยู่สบายดีหนอ เมื่อหมู่มนุษย์เจ็บป่วย พวกเราอยู่อย่างไม่เจ็บป่วย” “ในหมู่มนุษย์ที่มีความขวนขวาย พวกเราไม่มีความขวนขวาย เป็นอยู่สบายดีหนอ เมื่อหมู่มนุษย์ขวนขวายกัน พวกเราอยู่อย่างผู้ไม่มีความขวนขวาย”

หากการอยู่ร่วมกัน (Coexistence) ตามที่แสดงมา หมายถึง การอยู่ร่วมกันกับฝ่ายตรงข้าม ความสามัคคี (Unity) สำหรับพระพุทธเจ้าแล้วก็คือสภาวะที่ซึ่งความมีไมตรีหรือความมีมิตรภาพถูกขยายออกไปให้แก่ทุกคนโดยไม่มีข้อยกเว้น ข้อสำคัญคือว่าศัพท์ที่พระพุทธเจ้าใช้อยู่บ่อย ๆ ก็คือ เมตตา ซึ่งเป็นศัพท์ที่มาจากคำว่า มิตตะ คือ เพื่อน แต่นิยามความหมายของพระองค์มีเกินกว่าคำว่ามิตรภาพแต่เป็นคำที่ขยายไปถึงความรักความเมตตาที่พระองค์เปรียบเทียบกับเหมือนความรู้สึกที่มารดามีต่อบุตรคนเดียวที่นางต้องการถนอมไว้ด้วยชีวิตของตนเอง ในการเปรียบเทียบกับการทำบุญในรูปแบบอื่นแล้ว (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2555) พระพุทธเจ้าตรัสว่าเมตตามีอันสงส์มากกว่าอันสงส์ของการถวายทานแก่ภิกษุหนึ่งพันรูป เมตตาเป็นสิ่งที่จะต้องขยายออกไปสู่สรรพสัตว์ทั้งปวงทั้งที่เคลื่อนที่ไม่ได้และที่เคลื่อนที่ได้ โดยไม่มีข้อยกเว้น ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ตัวยาว สัตว์ตัวใหญ่ สัตว์ตัวขนาดกลาง สัตว์ตัวขนาดเล็กมากเท่าปรมาณู ทั้งที่มองเห็นและมองไม่เห็น ทั้งอยู่ในที่ใกล้และอยู่ในที่ไกล ทั้งที่เกิด

แล้วหรือยังแสงหาที่เกิด คำนิยามนี้ไม่ยกเว้นสัตว์ใด ๆ ทั้งสิ้นความคิดของความมีมิตรไมตรีว่า “ขอสัตว์ทั้งหลายจงเป็นสุข ๆ เกิด” นี้ได้รับการสนับสนุนจากปัจจัยสามอย่างอื่น ๆ ของพรหมวิหารธรรม (คือสภาวะอันสูงส่ง) ซึ่งชาวพุทธในนิกายฝ่ายเหนือ (มหายาน) เรียกว่า “เป็นสิ่งที่ไม่สามารถวัดได้” เมตตาหรือความรักในมิติที่กระฉับกระเฉงมากยิ่งขึ้นไปอีก ก็คือ กรุณา ได้แก่ความสงสาร ซึ่งจะช่วยให้บุคคลมีปฏิภิกิริยาและตอบสนองต่อความทุกข์และความเดือดร้อนของผู้อื่น มุทิตา คือความพลอยยินดี ซึ่งก็คือสิ่งที่เราจะเอาชนะต่อความริษยาและความเป็นศัตรู และการพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี หลักพรหมวิหารข้อที่ 4 ก็คือ อุเบกขา ซึ่งหมายถึงความเสมอภาคและความเท่าเทียมกัน อันจะช่วยกำจัดอุปสรรคต่อท่าทีของความสามัคคีและความปรองดองกันสามัคคี ซึ่งมีความหมายว่า ความเป็นหนึ่งเดียวและความสมัครสมานกันนี้ พระพุทธเจ้าทรงสนับสนุนว่าเป็นสิ่งที่ผูกพันสมาชิกของกลุ่มให้อยู่ด้วยกันได้ พระพุทธเจ้าทรงตรัสสอนแก่เจ้าลิจฉวีถึงความสำคัญของการประชุมกันด้วยความสมัครสมานและพร้อมเพรียงกัน การถกแถลงอย่างสมัครสมานและพร้อมเพรียงกันและการเลิกประชุมอย่างสมัครสมานและพร้อมเพรียงกัน พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่าการพร้อมเพรียงและสมัครสมานกันของสงฆ์นำความสุขมาให้เหมือนกับการเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้าทั้งหลายและการประกาศคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ดังที่พระองค์ตรัสว่า “ความพร้อมเพรียงแห่งสงฆ์ให้เกิดสุข (สุขา สงฺขสฺส สามคฺคี) และการพยายามของสงฆ์ผู้มีความพร้อมเพรียงกันให้เกิดสุข (สมคฺคานํ ตโป สุขํ)” ความมีไมตรี ความสามัคคี และความปรองดองกัน จะช่วยประกันให้บังเกิดสันติภาพและความมั่นคง พระพุทธเจ้าทรงเห็นว่าสันติภาพคือสภาวะของความไม่ใช้ความรุนแรงและความสมบูรณ์ทางศีลธรรม ในพระสูตรที่มีความสำคัญมาก 3 พระสูตร คือ กุฏทันทสูตร อัคคัณฺณสูตร และจักกวัตติสัณฺหาสูตร พระพุทธองค์ได้สืบสาวไปถึงสาเหตุของความรุนแรง อาชญากรรม และความตกต่ำทางด้านศีลธรรม ว่ามาจากความยากจน มาจากการแบ่งปันทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมกัน และจากความสิ้นเนื้อประดาตัว พระองค์ตรัสว่า จากความยากจนนี้เองที่นำไปสู่การลักขโมยกัน การใช้ความรุนแรง การสังหาร การพูดเท็จ การพูดใส่ร้าย การประทุพติตติในกาม การกล่าววาจาส่อเสียด การพูดเพ้อเจ้อ การละโมภ การประสังค์ร้าย การมีความเห็นที่ผิด ตลอดไปจนถึงการไม่นับถือศาสนาและการไม่เคารพในผู้นำ ผลของการกระบวนการณ์การเสื่อมทางด้านศีลธรรมดังกล่าว ซึ่งก่อให้เกิดการเป็นศัตรูกัน การเกลียดชังกัน การเป็นศัตรูกัน และการคิดทำลายล้างกันในหมู่ประชาชน ก็จะส่งผลต่อไปให้บุตรฆ่าบิดา มารดา บิดามารดาฆ่าบุตร ญาติพี่น้องฆ่ากัน ด้วยความรู้สึกเหมือนกับว่านายพรานล่าสัตว์ พระพุทธองค์ทรงเห็นว่า ในที่สุดแล้ว ผลของความยากจนในบั้นปลายก็จะนำไปสู่สงครามทำลายล้างมวลมนุษย์ด้วยการใช้อาวุธที่มีอันตราย เป็นสงครามซึ่งมนุษย์จะมองดูกันราวกับว่าเป็นสัตว์ พระองค์ทรงย้ำอีกว่า จะมีน้อยคนเท่านั้นที่จะรอดชีวิตในท่ามกลางการขัดกันด้วยอาวุธที่มีความรุนแรงมากเช่นนี้ความยากจนมิใช่สิ่งเดียวที่พระพุทธเจ้าทรงระบุว่าจะทำให้เกิด

สงครามและความรุนแรง ในมหาทุกขขันธสูตร พระพุทธองค์ได้ทรงพบว่า ความเป็นปฏิปักษ์ต่อกันทั้งหลายทั้งปวงนับตั้งแต่การขาดความสามัคคีและการทะเลาะเบาะแว้งกันในประเทศเรื่อยไปจนถึงความขัดแย้งในระดับภูมิภาคและในระดับระหว่างประเทศมีสาเหตุมาจากกาม มีเงื่อนไขมาจากกาม และถูกกระตุ้นมาจากกามเนื่องมาจากกาม มีเงื่อนไขมาจากกาม ถูกผลักดันมาจากกาม และถูกเคลื่อนไหวมาจากกาม พระราชาจึงทะเลาะกับพระราชา กษัตริย์จึงทะเลาะกับกษัตริย์ พราหมณ์จึงทะเลาะกับพราหมณ์ คฤหบดีจึงทะเลาะกับคฤหบดี มารดาจึงทะเลาะกับบุตร บุตรจึงทะเลาะกับมารดา บิดาจึงทะเลาะกับบุตร บุตรจึงทะเลาะกับบิดา พี่น้องชายทะเลาะกับพี่น้องชาย พี่น้องชายทะเลาะกับพี่น้องสาว พี่น้องสาวทะเลาะกับพี่น้องชาย เพื่อนทะเลาะกับเพื่อน ด้วยเหตุที่เกิดความขัดแย้งกันนี้ การทะเลาะวิวาท และการสู้รบจึงเกิดขึ้น พวกเขาจึงทำร้ายกันด้วยหมัด ด้วยก้อนดิน ด้วยท่อนไม้ หรือด้วยอาวุธ และผลที่ตามมาก็คือพวกเขาต้องประสบกับความตายและความบาดเจ็บปางตายและยิ่งไปกว่านั้นเนื่องมาจากกาม มีเงื่อนไขจากกาม ถูกผลักดันจากกาม และถูกขับเคลื่อนจากกาม ประชาชนจึงบุกรุกเข้าไปในบ้าน ทำการปล้นสะดมบ้าน ปล้นตามทางหลวง และข่มขืนภรรยาของผู้อื่น ต่อแต่นั้น ผู้นำก็จะทำการจับกุมพวกคนเหล่านั้น นำพวกเขามาลงโทษโดยวิธีการต่าง ๆ และในที่สุดพวกเขาก็จะถึงแก่ความตายหรือความเจ็บปวดปางตายนี้แหละคือความทุกข์อันเกิดจากกาม การสะสมความทุกข์ในโลกนี้ อันเนื่องมาจากกาม อันมีเงื่อนไขมาจากกาม อันถูกผลักดันจากกาม และอันถูกให้เคลื่อนไหวมาจากกาม

ความพิพาทและความขัดแย้งในสมัยพุทธกาล

จากการวิเคราะห์ลงลึกถึงรากฐานของความมีไมตรี ความสามัคคี ความสมัคสมาน และความสันติ ซึ่งพระพุทธเจ้าได้แสดงแก่ผู้ฟังที่มีชื่อเสียงเป็นจำนวนมาก พระองค์ได้ตรัสถึงยุคสมัยที่ปลอดจากความขัดแย้งและความรุนแรงไว้หรือไม่? ประวัติศาสตร์ได้บอกกับพวกเราถึงเรื่องที่แตกต่างกันออกไป อันเป็นการเน้นย้ำให้เห็นถึงความจริงที่ว่าความพิพาทและความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เราไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ แม้ว่าพระพุทธเจ้าจะทรงสั่งสอนแนวความคิดอันสูงส่งเกี่ยวกับความเมตตาและความกรุณาต่อกัน แต่กษัตริย์ก็ยังคงทำสงครามกับกษัตริย์ สหายของพระพุทธเจ้าคือพระเจ้าพิมพิสารได้ถูกจองจำและถูกทรมานโดยพระโอรสของพระองค์เองคือพระเจ้าอชาตศัตรู พระเจ้าอชาตศัตรูพระองค์นี้มีความทะเยอทะยานที่จะสร้างจักรวรรดิ และพระองค์ได้มีแผนที่จะผนวกสาธารณรัฐของกษัตริย์ชาววัชชี พระญาติของพระพุทธเจ้าเองก็เกือบจะใช้อาวุธประหารกันเองในสงคราม เจ้าชายพระองค์หนึ่ง (วิทูรณะ) ได้สังหารพระญาติฝ่ายศากยะของพระองค์ไปเป็นจำนวนมาก แม้แต่พระพุทธเจ้าเองก็ทรงตกเป็นเป้าของการพยายามสังหารหลายระลอกโดยพระเทวทัตพระญาติของพระองค์เอง แม้แต่ในวงการสงฆ์เอง ซึ่งเป็นสังคมตามอุดมคติที่มีความเสมอภาคกัน มีความยากจนเหมือนกัน

มีการตัดสินใจแบบประชาธิปไตยและมีจุดยืนทางศีลธรรมที่สูงส่งเหมือนกัน ก็ยังมีความขัดแย้งอย่างรุนแรงแม้ว่าจะปราศจากการใช้ความรุนแรงก็ตาม

การเกี่ยวข้องโดยตรงในการแก้ไขข้อขัดแย้ง

เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้น พระพุทธเจ้าทรงมีปฏิกิริยาอย่างไร? และพระองค์ได้เสนอการแก้ไขไว้อย่างไรบ้าง? วิธีการต่าง ๆ ที่พระพุทธเจ้าทรงยอมรับมาใช้ในโอกาสต่าง ๆ ก็จะมี ความแตกต่างกัน สำหรับในกรณีของพระเจ้าปเสนทิโกศลผู้ซึ่งมีความกระวนกระวายและเศร้าโศกหลังจากที่ได้พ่ายแพ้ต่อพระเจ้าอชาตศัตรูผู้เป็นหลานถึง 3 ครั้งนั้น พระพุทธเจ้าทรงอธิบายถึงควมไร้ประโยชน์ของการมีชัยชนะและการพ่ายแพ้ไว้ในพระธรรมบทพระคาถาที่ 201 ว่า “ผู้ชนะย่อมก่อเวรผู้แพ้ย่อมนอนนอนเป็นทุกข์ผู้ที่สละทิ้งซึ่งความชนะและความแพ้ได้แล้ว ย่อมนอนเป็นสุข.” เมื่อพระญาติของพระองค์คือพระญาติฝ่ายสาकยะและพระญาติฝ่ายโลกิยะเตรียมตัวทำสงครามเพื่อแย่งน้ำของแม่น้ำโลหิตนีอยู่นั้น พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปประทับนั่งอยู่ในท่ามกลางแนวรบและได้ถามปัญหาที่สำคัญกับพระญาติทั้งสองฝ่ายว่า “อะไรมีคุณค่ามากกว่ากัน หยดน้ำ หรือว่า ชีวิตของกษัตริย์?” พระพุทธองค์ได้ตรัสสอนพระญาติว่าให้มีชีวิตอยู่โดยปราศจากความเกลียดชังกัน (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และได้ทรงเล่าชาดกหลายเรื่องเพื่อเน้นย้ำให้เห็นคุณค่าของความสามัคคีและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในสัมโมทนชาดก (อีกชื่อหนึ่งว่า วัฏฏกชาดก) ทรงเล่าว่าฝูงนกกระจาบสามารถปลอดภัยจากอันตรายด้วยการพร้อมเพรียงกันบินพาช่วยของนายพรานขึ้นสู่ท้องฟ้า ส่วนพวกนกที่มัวทะเลาะกันก็ไม่สามารถหลุดพ้นจากอันตรายและถูกจับได้ ในรูกขัณมชาดก ทรงได้แสดงให้เห็นว่าพวกที่สามัคคีกันย่อมปลอดภัยส่วนพวกที่แตกสามัคคีย่อมตกอยู่ในอันตราย ในวรรณกรรมของอินเดียได้กล่าวถึงความดีของความสามัคคี โดยมีเรื่องหนึ่งเล่าถึงว่าบิดาได้สอนกับลูก ๆ ว่าเมื่อนำแขนงไผ่มามัดรวมกันก็ย่อมไม่สามารถหักได้ แต่หากให้หักทีละแขนงก็จะสามารถหักได้ โดยง่ายพระพุทธองค์ได้ทรงพยายามที่จะชักนำให้เจ้าวิฑูทกะยับยั้งการสังหารหมู่ชาวสาकยะเพื่อเป็นการแก้แค้นถึง 2 ครั้ง โดยได้ไปประทับนั่งอยู่ที่ใต้ต้นไม้ที่ปราศจากเงาต้นหนึ่งแล้วตรัสบอกกับเจ้าวิฑูทกะว่า ร่มเงาของญาติทำให้พระองค์มีความรู้สึกสบาย การกระทำทั้งนี้ก็เพื่อจะแสดงความขอโทษแทนพระญาติของพระองค์มิใช่หรือ? เมื่อพระกลุ่ม 6 เข้าร่มทำร้ายพระกลุ่ม 16 พระพุทธเจ้าได้เข้าไปแทรกแซงโดยห้ามมิให้พระกลุ่ม 6 ทำร้ายพระกลุ่ม 16 โดยทรงชี้ว่าชีวิตย่อมเป็นที่รักของทุกสรรพชีวิต และทุกคนย่อมกลัวความตายทั้งนั้น (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เมื่อเกิดการถกเถียงกันจากจุดเล็กน้อยจนกลายเป็นเรื่องใหญ่ซึ่งส่งผลให้เกิดการแตกความสามัคคีในสงฆ์และรวมทั้งภคิพัสสที่ให้การสนับสนุนแต่ละฝ่ายด้วยนั้น พระพุทธเจ้าทรงเอื้อมระอาและได้เสด็จไปปลีกวิเวกอยู่ที่ป่าปาริเลยกะ เพื่อแสดงออกถึงความไม่เห็นด้วยและความผิดหวังของพระองค์ตลอดจนการให้ความสำคัญกับความไว้

ประโยชน์ของความขัดแย้งด้วยการทะเลาะวิวาทกันตั้งนั้น ความคิดของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับความพิพาทและความขัดแย้งนี้สามารถพบเห็นได้ในประสบการณ์ของโลกที่เป็นจริงซึ่งพระองค์ได้ประสบด้วยพระองค์เอง

จิตใจ คือสิ่งซึ่งความรุนแรงได้เริ่มขึ้นและเป็นสิ่งที่จะต้องถูกเปลี่ยนแปลง

เป็นเวลาหลายครั้งที่พระพุทธเจ้าทรงประณามการใช้ความรุนแรง โดยที่พระองค์ทรงมีหลักการสำคัญว่าใจมาก่อนการกระทำทุกอย่าง ดังที่ปรากฏอยู่ใน 2 พระคาถาแรกของพระธรรมบท แนวทางในทางป้องกันที่พระองค์ทรงเน้นย้ำก็คือการเปลี่ยนแปลงทางเจตคติ กล่าวคือโดยการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในจิตใจก่อน ในข้อนี้พระองค์ได้ทรงเห็นตรงกับคำขวัญของยูเนสโกที่ว่า “เราจักต้องสร้างการปกป้องสันติภาพขึ้นในจิตใจของหญิงและชาย (We must construct the defenses of peace in the minds of women and men.)” นี่คือวิธีที่พระพุทธเจ้าทรงต้องการให้การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น “จงชนะความโกรธด้วยความไม่โกรธ หรือด้วยความรักจงชนะความชั่วด้วยความดีจงชนะความตระหนี่ด้วยการให้จงชนะความเท็จด้วยความจริง” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ในทำนองเดียวกันนี้ พระองค์ก็ได้ทรงย้ำอีกว่า “เวรไม่ระงับด้วยการจองเวรเวรระงับได้ด้วยการไม่จองเวรหรือด้วยความรักนี่คือกฎอันเป็นนิรันดร์ พระพุทธเจ้าทรงเน้นย้ำซึ่งบทบาทอันจะทำให้ความพยายาในจิตใจมนุษย์ก่อให้เกิดการจองเวรโดยได้ตรัสไว้ทั้งทางด้านบวกและทางด้านลบไว้ดังนี้: “ในบุคคลผู้ซึ่งไม่ผูกใจเจ็บว่า “เขาได้ว่าเรา เขาได้ทุบตีเราเขาได้เอาชนะเรา เขาได้ขโมยของของเรา” เวรของผู้นั้นย่อมระงับได้ ในบุคคลผู้ซึ่งมีการผูกใจเจ็บไว้เช่นนั้นเวรย่อมไม่ระงับ” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) บุคคลผู้มีความอดทน ไม่จองเวร และไม่ใช้ความรุนแรง พระพุทธเจ้าทรงตรัสบอกว่าเป็นบัณฑิต เป็นผู้ประเสริฐ และเป็นผู้มีวิภูษภาวะ และเป็นพราหมณ์ หรือเป็นนักพรต “จงพูดความจริง ไม่พึงโกรธ และไม่พึงทำร้ายผู้ใด ด้วยฐานะ 3 อย่างนี้ บุคคลจะบรรลุถึงซึ่งเทวโลก และจะไม่เศร้าโศกอีกเลย” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ครั้งหนึ่งพระพุทธองค์ทรงตรัสกับพระโมคคัลลานเถระไว้ดังนี้ ในทำนองเดียวกัน ผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นบุคคลผู้ประเสริฐนั้นได้แก่: “ผู้ที่ไม่มีความโกรธ อดกลั้นต่อการด่าว่า การประหาร และการจองจำได้ และผู้ที่เป็นมิตรในหมู่ของคนที่ศัตรูกัน และผู้สงบในหมู่ในหมู่ของคนที่นิยมใช้ความรุนแรง” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) “คำสอนของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ ได้แก่ ความอดทนอดกลั้นเป็นตะบะอันเยี่ยมยอด และการไม่เข้าไปว่าร้าย การไม่เข้าไปทำร้ายผู้อื่น” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ความอดทนของพระพุทธองค์เมื่อถูกประณามหรือถูกด่าว่านั้นทรงเปรียบว่าเหมือนกับสัตว์ที่ถูกฝึกให้มีระเบียบวินัย เหมือนกับช้างที่เข้าสงคราม: “เราจักอดกลั้นคำล่วงเกิน เหมือนช้างอดทนลูกศรที่ยิงออกจากแล่ง เพราะคนจำนวนมากเป็นผู้ที่คลั่งที่ฝึกดีแล้วเขาจึงจะ

นำไปสู่ที่ชุมนุมชนข้างที่ฝึกแล้ว พระราชาจึงเสด็จขึ้นทรงในหม่มมนุษย์ ผู้ที่ฝึกดีแล้วคืออดกลั้นต่อคำล่วงเกินของผู้อื่นได้เป็นผู้ประเสริฐ” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) บุคคลที่พระพุทธเจ้าทรงยกย่องมากที่สุดคือบุคคลที่โดยการพูด การกระทำและการคิด “เป็นผู้ที่เชื่อมความสัมพันธ์ของบุคคลทั้งหลายที่แบ่งแยกออกจากกัน เป็นผู้ส่งเสริมพวกรุ่นที่เป็นมิตรกัน เป็นผู้สร้างสันติภาพ เป็นผู้รักในสันติภาพ เป็นผู้ใคร่ต่อสันติภาพ และเป็นผู้พูดถ้อยคำเพื่อสันติภาพ” (ทีฆนิกาย) พระพุทธองค์ได้ทรงเน้นย้ำถึงคุณสมบัติของจิตใจไว้ในชาดกต่าง ๆ โดยกล่าวว่า เป็นคุณสมบัติ 10 อย่างที่พึงประสงค์ในพระราชา หรือที่รู้จักกันดีว่า ทศพิธราชธรรม กล่าวคือ: 1) ทาน การให้ 2) ศีล ความประพฤติดีงาม 3) ปริจจาคะ การบริจาค 4) อาชวะ ความซื่อตรง 5) มัททวะ ความอ่อนโยน 6) ตปะ ความทรงเดช 7) อักโกธะ ความไม่โกรธ 8) อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียน 9) ขันติ ความอดทน 10) อวิโรธนะ ความไม่คลาดธรรมดา (ชาดก) ด้วยเหตุที่ใจมาก่อนการกระทำทุกอย่าง ทุกอย่างมีใจประเสริฐที่สุดและทุกอย่างล้วนแต่สำเร็จด้วยใจ การทำใจให้บริสุทธิ์เป็นหนทางแก้ (พระธรรมบท พระคาถาที่ 1-2) และพระพุทธองค์ได้ทรงอธิบายแก่พระอานนทว่า คำสอนของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ สรุปลงในสูตรสำเร็จ คือ “การไม่ทำความชั่วทั้งปวง การทำแต่ความดี และการทำใจให้บริสุทธิ์” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากศีล สู่การปฏิบัติ

ในขณะที่สิ่งทั้งหลายทั้งปวงเหล่านี้คือเงื่อนไขอันจะนำไปสู่ความปรองดอง พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงถึงกรรมวิธีที่จะให้เกิดความปรองดองเกี่ยวกับความพิพาทและความขัดแย้งในหมู่สงฆ์ สถานการณ์ (หรืออภิกรรม) 4 อย่างที่จำเป็นต้องมีการแก้ไข (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559) มีดังนี้ คือ

1. การถกเถียงกันเกี่ยวกับธรรมวินัย (วิวาทาภิกรรม)
2. การโจทหรือการกล่าวหากันด้วยอาบัติต่าง ๆ (อนุวาทาภิกรรม)
3. การกล่าวถึงการต้องอาบัติ (อาปัตตาภิกรรม)
4. กิจธุระต่าง ๆ ที่สงฆ์จะต้องทำ (กิจจาภิกรรม) แนวทางที่ถูกกำหนดไว้ในวินัย ซึ่งเรียก อภิกรรมสมณะ มี 7 อย่าง ดังต่อไปนี้ 1) สัมมุขาวินัย เป็นวิธีที่นำมาใช้โดยการสอบสวนและตัดสินในที่ประชุมอย่างเปิดเผยโดยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมาประชุมและมีส่วนร่วม 2) สติวินัย เป็นวิธีการที่นำมาใช้โดยให้ผู้ที่ถูกกล่าวหาหากล่าวหาและยอมรับว่าตนได้กระทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ 3) อมูหหวินัย เป็นวิธีการตัดสินผู้ที่ถูกกล่าวหาที่กระทำความผิดในขณะที่เป็นบ้า 4) ปฏินญาตกรรม เป็นวิธีการที่นำมาใช้เพื่อให้ผู้ที่ถูกกล่าวหาสารภาพผิดโดยไม่ต้องทำการสอบสวน 5) เญยยสิกขาเป็นวิธีการที่นำมาใช้เมื่อไม่สามารถบรรลุความมีเอกฉันท์ได้ ก็ให้ใช้เสียงข้างมาก 6) ตัสสปาปิยสิกขา เป็นวิธีการที่นำมาใช้เมื่อผู้ถูกกล่าวหาสารภาพหลังจากที่ได้ทำการสอบ

สวนอย่างเป็นทางการเป็นการเพิ่มโทษเพราะไม่ให้ความร่วมมือ 7) ตินวัตถารกวินัย เป็นวิธีการที่นำมาใช้โดยที่ทั้งสองฝ่ายในความพิพาทหรือความขัดแย้งยอมรับว่าตนได้กระทำความผิดและสารภาพต่อสงฆ์ และเพื่อป้องกันมิให้เกิดความแตกแยกต่อไป ก็ตกลงกันที่จะให้เรื่องยุติและเลิกแล้วต่อกันในอธิกรณสมณะ คือการระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้ง 7 ประการนั้น ข้อที่ใกล้เคียงกับวิธีการปรองดองมากที่สุด ก็คือ ข้อสุดท้าย ที่เรียกว่า ตินวัตถารกวินัย (แปลว่า วิธีคลุมไว้ด้วยหญ้า) เป้าหมายสุดท้ายของการปรองดองนั้นในทางลบก็คือป้องกันมิให้เกิดความแตกแยกและในทางบวกนั้นก็คือการรื้อฟื้นความเป็นมิตรไมตรี ความสามัคคี ความสมัครสมาน และสันติภาพกระบวนการจะเริ่มต้นด้วยการให้ทั้งสองฝ่ายในความพิพาทหรือความขัดแย้งได้ยอมรับความผิดของตนเอง โดยการใช้กระบวนการต่อไปของการให้อภัยด้วยความเข้าใจซึ่งกันและกันนั้น ในขั้นตอนสุดท้ายก็คือการลืมความผิดเดิมนั้นเสียและไม่ผูกใจเจ็บกันอีกต่อไป

องค์ประกอบสำคัญเพื่อการปรองดองที่มีประสิทธิผล

การยอมรับในการกระทำผิดของบุคคล การทำการแก้ไข และการใช้ความระมัดระวังในอนาคตที่จะป้องกันมิให้กระทำผิดอีกครั้ง เป็นองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการเพื่อให้เกิดการปรองดองที่มีประสิทธิผล ในข้อนี้พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในสามัญญผลสูตรดังนี้ เพื่อความงอกงามแห่งธรรมะและวินัย บุคคลผู้ยอมรับความผิดจะต้องทำการแก้ไขตามธรรมะพร้อมกับระมัดระวังในอนาคต (อังคุตตรนิกาย) ในอังคุตตรนิกาย ระบุถึงบัณฑิต 2 จำพวก คือ บุคคลที่เห็นและยอมรับความผิดของตน และบุคคลที่ยกโทษให้แก่คนที่สารภาพความผิดของตนแล้ว บุคคลที่มีได้ทำตามนี้ได้ชื่อว่า คนพาล 2 จำพวก (อังคุตตรนิกาย) การกระทำดังกล่าวข้างต้นได้กระทำไปโดยปราศจากอคติ 4 คือ 1) ฉันทาคติ ลำเอียงพระชอบ 2) โทสาคติ ลำเอียงเพราะเกลียด 3) ภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว 4) โมหาคติ ลำเอียงเพราะเขลา (อังคุตตรนิกาย) ธรรมะอีกหมวดหนึ่งที่กล่าวถึงซ้ำ ๆ ในคัมภีร์ ก็คือ การกระทำ 4 อย่างที่บุคคลแสดงออกถึงท่าทีต่อบุคคลอื่น คือ 1) ทาน การเอื้อเฟื้อ 2) ปิยวาจา วาจาสุภาพหรือวาจาอ่อนหวาน 3) อัตถจริยา การประพฤติที่เป็นประโยชน์ 4) สมานัตตตา การยอมรับในความเสมอภาคกัน (อังคุตตรนิกาย, ทีฆนิกาย) (พินิจ ลาภธนานนท์ และคณะ, 2562)

การใช้คำแนะนำของพระพุทธเจ้ากับความขัดแย้งในปัจจุบัน

การใช้คำแนะนำทั้งปวงของพระพุทธเจ้าเพื่อสร้างความปรองดองหลังจากเกิดความขัดกันด้วยอารูซึ่งชาติต่าง ๆ ได้ประสบกันมา จะต้องดำเนินตามขั้นตอนดังต่อไปนี้ 1) ทั้งสองฝ่ายในความขัดแย้งต้องยอมรับที่จะยุติความเป็นศัตรูกันเพื่อผลดีของประชาคม 2) แต่ละฝ่ายต้องยอมรับในการกระทำผิดของตนและให้ผู้แทนของแต่ละฝ่ายทำการสารภาพในความผิดที่ได้กระทำไปแล้วนั้น 3) แต่ละฝ่ายพึงให้อภัยแก่กันและกัน 4) มีการแก้ไขทั้งสองฝ่ายด้วยการ

กระทำในทางบวก 5) มีการดำเนินขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อป้องกันมิให้เกิดสถานการณ์แบบนั้นขึ้นในอนาคต 6) ทั้งประชาคมต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการในขณะที่สามขั้นตอนแรกเป็นสิ่งสำคัญ แต่สามขั้นตอนหลังก็เป็นตัวเสริมให้การปอดองกระทำได้สำเร็จและพระพุทธเจ้าได้ทรงให้นำแนะนำที่มีประโยชน์ไว้ โดยที่แต่ละประเด็นจะต้องทำการสืบสวนโดยเริ่มตั้งแต่ที่รากเหง้าของปัญหานั้น ๆ โดยให้ใช้ “โยนิโสมนสิการ” เป็นเครื่องมือ คือจะต้องสืบสาวเรื่องราวโดยแยกแยะว่า ความขัดแย้งเกิดขึ้นได้อย่างไร? อะไรคือสาเหตุของความขัดแย้ง? การกระทำอะไรหรือการไม่กระทำอะไรที่นำไปสู่ความขัดแย้งนี้? เหล่านี้คือปัญหาที่จะต้องยกขึ้นมาถามเมื่อจะให้แต่ละฝ่ายทำการแก้ไขฝ่ายตน การทำการแก้ไขนั้นจะต้องหาสาเหตุให้พบแล้วจึงทำการแก้ไข การดำรงไว้หรือการให้หลักประกันว่าจะมีสันติภาพและความมั่นคงปลอดภัยในอนาคตก็จะต้องเป็นผลสุดท้ายของการสร้างความปรองดอง ด้วยการกระทำโดยวิธีนี้เท่านั้นความขัดแย้งถึงจะ “ถูกกลบไว้ด้วยหญ้า” อย่างที่พระพุทธเจ้าได้ทรงทำการเปรียบเทียบไว้

หลักการทางพระพุทธศาสนาในแง่ปฏิบัติ

กรณีที่ดีที่สุดที่จะนำมาเป็นตัวอย่างของการใช้หลักการของพระพุทธเจ้าในทางปฏิบัติก็คือ กรณีของพระเจ้าอโศกผู้ทรงธรรม (ธรรมาโศกราช) ซึ่งเป็นพระจักรพรรดิองค์ที่ 3 ของราชวงศ์เมารยะของอินเดีย (265-228 ก่อนคริสตกาล) พระเจ้าอโศกทรงก้าวขึ้นสู่อำนาจโดยผ่านสงครามแย่งชิงราชบัลลังก์เป็นเวลา 4 ปี ซึ่งในสงครามครั้งนี้ ตามข้อมูลระบุว่า พระองค์ได้สังหารพี่น้องต่างมารดาถึง 99 คน และตามข้อมูลของพุทธศาสนาฝ่ายมหายานระบุว่า พระองค์ได้ทำลายศัตรูอีกเป็นจำนวนมาก จากการโหดร้ายของพระองค์นี้เอง พระองค์จึงได้พระนามว่า จันดาสก แปลว่า อโศก ผู้ดุร้าย ในปีที่ 4 ของการครองราชย์ พระองค์ได้ยอมรับพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาของพระองค์ หลังจากที่ได้ทรงเปลี่ยนมาเป็นชาวพุทธแล้ว 4 ปี พระองค์ได้ทำสงครามเพื่อผนวกแคว้นกาลิงคะที่ยังไม่ได้ถูกผนวกให้มาอยู่ในจักรวรรดิของพระองค์ ในระหว่างสงครามอันโหดร้ายในครั้งนั้น มีประชาชนถูกเนรเทศจำนวน 1 ล้าน 5 แสนคน มีประชาชนถูกสังหารในสนามรบจำนวน 1 แสนคน และประชาชนอีกจำนวนหลายเท่าเสียชีวิตเพราะความอดอยากและโรคระบาด พระองค์ทรงรู้สึกเศร้าสลดและได้ทรงแสดงออกมาเป็นคำพูดของพระองค์ว่า “เป็นความเจ็บปวดรวดร้าวใจเป็นที่สุด” และ “ทุกวันนี้ คนที่หนึ่งพัน หรือคนที่หนึ่งพันของบุคคลที่ถูกสังหาร คนที่เสียชีวิต และคนที่ถูกเนรเทศในกาลิงคะจะเป็นข้อวิบัติที่สำคัญ” (หลักศิลาจารึกหลักที่ 13) พระองค์ไม่เพียงแต่จะทรงยกเลิกสงครามในช่วง 37 ปีแห่งการครองราชย์ที่เหลือของพระองค์เท่านั้น แต่พระองค์ยังได้สั่งสอนโอรสและนัดดาของพระองค์มิให้ใช้วิธีการขัดกันด้วยอาวุธ ด้วยเหตุที่พระองค์เป็นผู้ปกครองที่ยึดหลักสัจนิยม พระองค์จึงได้ปฏิเสธที่จะทำสงครามในอนาคตและดังนั้นจึงได้ให้คำแนะนำต่อไปดังนี้: “แม้แม้ว่าจะเป็นการใช้การพิชิตด้วยอาวุธ พวกเขาก็จะต้องมีความอดทนและมีการลงโทษ

สถานเบา”หลักการ 4 ข้อ ของพระเจ้าอโศกที่สอดคล้องกับเรื่องที่กำลังอภิปรายเกี่ยวกับการปรองดองมาจากเสาหินหมายเลขที่ 12 ว่าดังนี้ 1) ให้ปฏิบัติและให้การสนับสนุนต่อทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียมกันโดยปราศจากอคติที่เกิดจากสสารภายในของพวกเขา เช่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรม 2) ให้ระมัดระวังในการใช้วาจา คือ อย่าวิพากษ์วิจารณ์ฝ่ายตรงข้ามอย่างไม่เหมาะสม และแม้ว่าจำเป็นจะต้องวิพากษ์วิจารณ์ ก็ให้ใช้ภาษาของพลเมืองที่เขาใช้กัน 3) ทำความเข้าใจประเด็นความคิดของฝ่ายตรงข้าม หรือให้อาใจเขามาใส่ใจตัว 4) มาประชุมกันพร้อมกันด้วยฝ่ายตรงข้ามเพื่อปรึกษาหารือ หาความประนีประนอมและความสมานฉันท์ การมาประชุมกันเนื่อง ๆ เพื่ออภิปรายถกแถลง เป็นหนึ่งในหลักการ 7 ข้อ ที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้สำหรับป้องกันความเสื่อมและความตกต่ำของประชาคม ไม่ว่าจะเป็นประชาคมทางการเมือง ประชาคมทางสังคม หรือประชาคมทางศาสนาก็ตาม ในคัมภีร์พระบาลี เรียกหลักการนี้ว่า อปริหานิยธรรม (แปลว่า หลักการเพื่อป้องกันความเสื่อม) ซึ่งเป็นหลักการที่สอดคล้องกับกระบวนการปรองดองที่เรา กำลังกล่าวถึงนี้ หลักการทั้ง 7 ประการ เมื่อนำมาใช้ในสถานการณ์ในคริสต์ศตวรรษที่ 21 ก็ควรปรับในเรื่องสำนวนและศัพท์แสงต่าง ๆ ให้เป็นดังต่อไปนี้: 1) จงมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในกิจการสาธารณะ เคารพในหลักการประชาธิปไตยที่เกี่ยวกับการประนีประนอมและการสมานฉันท์ ตลอดจนการรักษาความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวแม้ว่าจะมีความต่างกันก็ตาม 2) จงรักษาสมดุลระหว่างสิ่งโบราณและสิ่งสมัยใหม่ และทำการเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ และอย่างระมัดระวังอย่าได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว 3) จงรู้จักคุณค่าของภูมิปัญญาโบราณที่ถ่ายทอดกันมาหลายชั่วอายุคน 4) จงให้ความสำคัญแก่ผู้หญิงและความต้องการที่จะได้รับความคุ้มครองของพวกเขา 5) จงให้ความสำคัญมรดกทางวัฒนธรรมและทางจิตวิญญาณ 6) จงให้ความสำคัญและปฏิบัติตามศาสนา 7) จงเปิดกว้างที่จะยอมรับอิทธิพลทางศาสนาและทางจิตทั้งปวงด้วยจิตวิญญาณแห่งการมีใจกว้าง

สรุป

ความปรองดอง คือ กระบวนการแห่งการดำรงไว้ หรือการรื้อฟื้นซึ่งความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างคู่ปรปักษ์ในเหตุการณ์ความพิพาทหรือความขัดแย้งกัน อันก่อให้เกิดความทำลายล้างและความพินาศในชาตินั้น จะต้องแก้ไขด้วยการการสร้างมิตรไมตรี ความสามัคคี ความประสานไมตรีและสันติภาพให้บังเกิดขึ้น เรื่องของความพิพาทและความขัดแย้งกันเคยมีมาในสังคมต่าง ๆ และก็เคยมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลเหมือนกันซึ่งพระพุทธเจ้าได้เคยทรงมีประสบการณ์เข้าไปเกี่ยวข้องโดยตรงในการแก้ไขความขัดแย้ง ทั้งนี้โดยพระองค์ได้ตระหนักถึงว่าจิตใจคือสิ่งที่ความรุนแรงได้เริ่มเกิดขึ้นก่อนและจึงจะต้องเป็นสิ่งที่ต้องถูกเปลี่ยนแปลงเป็นอันดับแรก หลักปฏิบัติที่พระองค์นำมาใช้เพื่อให้เกิดความปรองดองเกี่ยวกับความพิพาทและความขัดแย้งในหมู่สงฆ์ ได้แก่ อธิกรณสมถะ นอกจากนั้นแล้วก็ต้องมีการสร้างองค์ประกอบ

สำคัญเพื่อการปรองดองที่มีประสิทธิภาพ เช่น ให้มีการยอมรับในการกระทำผิดของบุคคล ทำการแก้ไขและใช้ความระมัดระวังในอนาคตที่จะป้องกันมิให้กระทำความผิดอีกครั้ง ตลอดจนมีการดำเนินการตามกระบวนการที่ปราศจากอคติ 4 และเป็นไปตามหลักการสังคหวัตถุ 4 คำสอนของพระพุทธเจ้าจึงมีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้เพื่อแก้ไขความขัดแย้งในชาติในปัจจุบันได้และผู้ที่เคยนำมาใช้อย่างได้ผลในอดีต ได้แก่ พระเจ้าอโศกมหาราช แห่งราชวงศ์เมารยะของอินเดีย ซึ่งแต่เดิมพระองค์ได้รับสมญานามว่า “จันหาโศก” แปลว่า อโศกผู้ดุร้าย จนกลายมาเป็น “ธรรมาโศก” แปลว่า อโศกผู้ทรงธรรม

เอกสารอ้างอิง

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2555). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.
- พินิจ ลาภธนานนท์ และคณะ. (2562). แนวคิดพุทธศาสนาเพื่อสังคม สังคหสูตร และสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธ. นนทบุรี: นิติธรรมการพิมพ์.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2559). พระไตรปิฎก สยามรัฐ ภาษาไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.